

หินปะการัง วัสดุสำคัญสำหรับสร้างศาสนวัตถุสถาน

บรรจง ทองสร้าง
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

หากใครมีโอกาสไปทำบุญในวัดแถบพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ตั้งอยู่บริเวณขอบทะเลสาบแล้วสังเกตวัสดุที่ใช้เป็นองค์ประกอบของศาสนสถาน และศาสนวัตถุแล้วจะพบว่า มีการนำเอา “หินปะการัง” มาสร้างเป็น ศาสนวัตถุ เช่น อีฐ สำหรับก่อพระเจดีย์ หรือใบเสมา เช่น เจดีย์พระบรมธาตุองค์เดิมของวัดจะทิ้งพระ อำเภอสติงพระ (ต้องลอดซุ้มประตูฐานเจดีย์ปัจจุบัน เข้าไปดูข้างใน) หรือฐานเจดีย์วัดพะโคะ อำเภอสติงพระ (ภาพ ก) หรือเลยเข้าไปในเขตจังหวัด นครศรีธรรมราช เช่น รูปเคารพ ที่พบในถ้ำเล็ก ๆ ข้างวัดหรั่ง ในเขตอำเภอหัวไทร ใบเสมาของอุโบสถเก่า วัดแดง อำเภอเชียรใหญ่ (ภาพ ข) หรือ ใบเสมา ของอุโบสถเก่า วัดควนป้อม อำเภอชะอวด (ภาพ ค) เป็นต้น

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพ : หินปะการังที่ใช้สร้างศาสนวัตถุในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- ก) หินปะการัง ประกอบฐานเจดีย์ วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา
- ข) ใบเสมา ของอุโบสถเก่า วัดแดง ต.เขาพระบาท อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ค) ใบเสมา ของอุโบสถเก่า วัดควนป้อม ต.เคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

หากพิจารณาการพบหินปะการังในศาสนวัตถุดังกล่าวเห็นได้ว่า เป็นศาสนวัตถุที่พบบนสันทรายหลักฝั่งตะวันออกของภาคใต้ 2 สัน คือ สันทรายนครศรีธรรมราชทางตอนเหนือ และสันทรายสทิงพระ หรือคาบสมุทรสทิงพระทางตอนใต้

จากการสอบถามผู้สูงอายุ² ในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดต่าง ๆ ดังกล่าว ได้ข้อมูลบอกเล่าตรงกันว่า เมื่อขุดลึกลงไป ในดินประมาณ 5 เมตร จะพบชั้นดินโคลนที่ประกอบด้วยซากสัตว์ทะเลจำพวกเปลือกหอย อยู่หนาแน่นภายในเนื้อโคลน ดินเหนียวนั้น ชาวบ้านเรียกว่า “ขุดจนถึงหรั่ง” โดยเมื่อขุดเอาชั้นโคลนที่ประกอบด้วยซากเปลือกหอยทะเลเหล่านั้น ขึ้นมาตากแดดให้แห้ง ดินเหนียวจะแข็งมากผิดปกติไปจากดินเหนียวทั่วไปที่ไม่ประกอบด้วยซากสัตว์ทะเล ชาวบ้านจึงขุดขึ้นมาแล้วตัดแต่งเป็นรูปทรงเรขาคณิต หรือรูปทรงตามต้องการ เช่น ทรงแผ่นอิฐ เช่นที่พบที่วัดจะทิ้งพระ วัดพะโคะ ทรงใบเสมา เช่นที่พบที่วัดแดง วัดควนป้อม หรือทรงรูปตัวบุคคล เช่นที่พบที่วัดเจียงพง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หรือที่วัดหรั่ง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น โดยทั้งหมดที่พบจะใช้สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนาเป็นหลัก โดยชาวบ้านเรียกชื่อดิน หรือหิน ดังกล่าวว่า “หรั่ง” ซึ่งอนุมานได้ว่ามาจากคำว่า “ปะการัง” ซึ่งเป็นคำเรียกรวมของซากสัตว์ทะเลทั้งหมด ไม่จำเพาะแต่ปะการังเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับชื่อบ้านนามเมือง หลายที่ที่ระบุชื่อว่า “หรั่ง” เช่น บ้านคลองหรั่ง ตำบลคลองหรั่ง อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา หรือ บ้านวัดหรั่ง ตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

สำหรับสันทรายนครศรีธรรมราช และสันทรายสทิงพระเกิดจากตะกอนทรายก่อตัวบนแกนดินเหนียวปะการังเมื่อสมัยโฮโลซีนตอนกลาง (mid-Holocene) หรือเมื่อประมาณ 5,000 ปีที่แล้ว¹ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด โดยสูงกว่าระดับน้ำทะเลปัจจุบันประมาณ 5 เมตร หลังจากนั้นระดับน้ำทะเลลดลงมาอยู่ในระดับปัจจุบันเมื่อประมาณ 1,000 ปีที่ผ่านมา³ ดังนั้นขณะที่ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุดบริเวณสันทรายนครศรีธรรมราชและสันทรายสทิงพระ ยังมีสภาพเป็นแกนดินเหนียวอยู่ใต้น้ำ ที่มีสัตว์ทะเลชายฝั่งอาศัย และเมื่อสัตว์เหล่านั้นตายลง ซากสัตว์เหล่านั้นได้ตกทับถมลงบนสันดินเหนียว และเมื่อระดับน้ำทะเลเริ่มลดลง การพัดพาของกระแสน้ำชายฝั่งได้นำเอาตะกอนทรายมาก่อตัวบนแกนดินเหนียวแล้วเกิดเป็นสันทรายนครศรีธรรมราชและสันทรายสทิงพระในปัจจุบัน

อีกประการหนึ่งคือ การที่ดินเหนียวประกอบด้วยซากเปลือกหอยนั้น เนื่องจากเปลือกหอยทะเลประกอบด้วยสาร “แคลเซียมคาร์บอเนต” เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแคลเซียมคาร์บอเนตสามารถละลายได้ในกรดคาร์บอนิก ดังนั้นเมื่อนำทำปฏิกิริยากับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ได้เป็นกรดคาร์บอนิกแล้ว สามารถละลายแคลเซียมคาร์บอเนตออกจากเปลือกหอยเหล่านั้นมาผสมอยู่ในเนื้อดินเหนียว เมื่อนำดินเหนียวที่ประกอบด้วยเปลือกหอยมาตากแดด แคลเซียมคาร์บอเนตที่ผสมอยู่ในเนื้อดินเหนียวเกิดการแข็งตัว จึงทำให้ดินเหนียวปะการัง หรือ หรั่ง มีความแข็งเป็นพิเศษ

การนำหรั่ง มาใช้สำหรับศาสนวัตถุสถาน ของบรรพชนแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงนับเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่ายิ่งต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจนถึงปัจจุบัน

เชิงอรรถ

- 1 ประเสริฐ วิทยารัฐ. (2526). สภาพภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรสทิงพระ. ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา. หน้า 12-21.
- 2 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 70 ปี ไม่เคยเห็นการสร้างอิฐปะการังเพื่อก่อเจดีย์ แต่ได้รับฟังคำบอกเล่ามาจากรุ่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ตาย เป็นหลัก แต่ข้อมูลทั้งหมดออกมาในแนวทางเดียวกัน
- 3 วิชเนส ทรงธรรม, สุมาลี มุสิกกา, คเชนทร์ เหนี่ยวสุภาพ, Dallas C. Mildenhall, Ursula A. Cocharn และ Darya Kojevnikova. (2557). พัฒนาการของที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่าง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทวารวดีสมัยโฮโลซีน. การประชุมวิชาการทรัพยากรธรณี วันที่ 9-10 กันยายน 2557 ณ โรงแรมการ์ตมณี พาเลซ กรุงเทพฯ ฯ.